

BRUNO И ДР.

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (втори състав)

10 юни 2010 година*

По съединени дела C-395/08 и C-396/08

с предмет преюдициални запитвания, отправени на основание член 234 ЕО от Corte d'appello di Roma (Италия) с актове от 11 април 2008 г., постъпили в Съда на 12 септември 2008 г., в рамките на производства по дела

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)

срещу

Tiziana Bruno,

Massimo Pettini (C-395/08),

и

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)

* Език на производството: италиански.

срещу

Daniela Lotti,

Clara Matteucci (C-396/08),

СЪДЪТ (втори състав),

състоящ се от: г-н J. N. Cunha Rodrigues, председател на състав, г-жа P. Lindh (докладчик), г-н A. Rosas, г-н A. Ó Caoimh и г-н Ал. Арабаджиев, съдии,

генерален адвокат: г-жа E. Sharpston,
секретар: г-жа R. Şereş, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 29 октомври 2009 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS), от адв. A. Sgroi, avvocato,

- за г-жа Bruno и г-н Pettini, както и за г-жа Lotti и г-жа Matteucci, от адв. R. Carlino, avvocato,
- за италианското правителство, от г-жа I. Bruni, в качеството на представител, подпомагана от г-жа M. Russo, avvocato dello Stato,
- за Комисията на Европейските общности, от г-жа C. Cattabriga и г-н M. van Beek, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 21 януари 2010 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалните запитвания се отнасят до тълкуването на Директива 97/81/ЕО на Съвета от 15 декември 1997 година относно Рамково споразумение за работа при непълно работно време, сключено между Съюза на конфедерациите на индустриалците и на работодателите в Европа (UNICE), Европейския център на предприятията с държавно участие (СЕЕР) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП) (ОВ L 14, 1998 г., стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 5, стр. 35).
- 2 Запитванията са отправени в рамките на спорове между Istituto nazionale della previdenza sociale (наричан по-нататък „INPS“) и г-жа Bruno и г-н Pettini, както и г-жа Lotti и г-жа Matteucci, относно определянето на придобития трудовия стаж за изчисляване на паричния размер на правото на пенсия за осигурителен стаж.

Правна уредба

Право на Съюза

- 3 Член 1 от Директива 97/81 уточнява, че тя има за цел прилагането на Рамковото споразумение за работа при непълно работно време, сключено на 6 юни 1997 г. между общите междуотраслови организации, а именно Съюза на конфедерациите на индустриалците и на работодателите в Европа (UNICE), Европейския център на предприятията с държавно участие (СЕЕР) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП), което се съдържа като приложение към тази директива (наричано по-нататък „рамковото споразумение“).

- 4 Текстът на съображение 3 от Директива 97/81 е следният:

„като има предвид, че точка 7 от Хартата на Общността за основните социални права на работниците предвижда, *inter alia*, „изграждането на вътрешния пазар да доведе до подобряване на условията на живот и труд на работниците от Европейската общност. Този процес трябва да е резултат от сближаване на тези условия, като се запазва подобрението им, особено по отношение на [...] формите на заетост, различни от безсрочните трудови договори, например срочни договори, работа при непълно работно време, временна заетост и сезонна работа“.

5 Съображение 5 от посочената директива гласи:

„като има предвид, че заключенията от заседанията на Европейския съвет в Есен подчертаха необходимостта да се вземат мерки за насърчаване на заетостта и на равните възможности за жените и мъжете, и призоваха за вземане на мерки за увеличаване на интензивността на заетостта на растежа, по-специално чрез по-гъвкава организация на работата, които да отговарят както на желанията на работниците, така и на изискванията на конкуренцията“.

6 Съображение 23 от същата Директива 97/81 предвижда:

„като има предвид, че Хартата на Общността за основните социални права на работниците признава значението на борбата срещу всички форми на дискриминация, особено основаващата се на пол, цвят, раса, мнение и вероизповедание“.

7 Първите две алинеи от преамбюла на рамковото споразумение предвиждат:

„Настоящото рамково споразумение е принос към общата европейска стратегия за заетост. През последните години работата при непълно работно време е имала важно въздействие върху заетостта. Поради тази причина, страните по настоящото споразумение отдават приоритетно внимание на тази форма на работа. Страните имат намерение да разгледат необходимостта от подобни споразумения, които са свързани с други форми на гъвкав режим на работа.

Като отчита разнообразието в положението в държавите членки и признава, че работата при непълно работно време е характеристика на заетостта в някои сектори и дейности, настоящото споразумение определя общите принципи и минималните изисквания, отнасящи се до работата при непълно работно време. То илюстрира готовността на социалните партньори да установят обща рамка за премахване на дискриминацията по отношение на работници, работещи на непълно работно време, и да помогне за развиването на възможности за работа при непълно работно време на основа, приемлива за работодателите и работниците“.

- 8 Отноsimи към делата по главното производство са следните разпоредби от рамковото споразумение:

„Общи съображения

[...]

5. като имат предвид, че страните по настоящото споразумение придават значение на мерките, които биха улеснили достъпа до работа при непълно работно време за мъже и жени, за да се подготвят за пенсиониране, да съчетаят професионалния и личния си живот, и да се възползват от възможности за образование и обучение с цел да подобрят уменията си и постигнат израстване в кариерата си [...] във взаимна полза както за работодателите, така и за работниците и по начин, който би подпомогнал развитието на предприятията;

[...]

Клауза 1: Цел

Целта на настоящото рамково споразумение е:

- а) да се осигури премахване дискриминацията спрямо работниците на непълно работно време и да се подобри качеството на работата при непълно работно време;

- б) да улесни развитието на работата при непълно работно време на доброволна основа и да допринесе за гъвкава организация на работното време по начин, който отчита нуждите на работодателите и работниците.

[...]

Клауза 3: Определения

По смисъла на настоящото споразумение:

- 1) Терминът „работник на непълно работно време“ се отнася до работник или служител, чиито нормални работни часове, изчислени на седмична основа или осреднени за времето на заетост до една година, са по-малко от нормалните работни часове на сравним работник на пълно работно време.

- 2) Терминът „сравним работник на пълно работно време“ означава работник или служител на пълно работно време в същото предприятие, който има същия вид трудов договор или правоотношение, който е нает за същата или подобна работа/професия, като се отдаде дължимото внимание на други съображения, които могат да включват [трудов стаж] и квалификация/умения.

Когато в същото учреждение няма сравним работник на пълно работно време, сравнението се прави чрез препращане към приложим колективен трудов договор или, когато няма приложим колективен трудов договор, в съответствие с националното законодателство, колективните трудови договори или практиката.

Клауза 4: Принцип на [недопускане на дискриминация]

1. По отношение на условията за наемане на работа, работниците на непълно работно време не трябва да се третират по по-неблагоприятен начин, отколкото работниците на пълно работно време, които са взети за сравнение, само поради това, че те работят на непълно работно време, освен ако различното отношение не е оправдано от обективни причини.
2. При необходимост, се прилага принципът *pro rata temporis*.
3. Редът и условията по прилагането на настоящата клауза се определят от държавите членки и/или социалните партньори, като се отчита европейското законодателство, националното законодателство, колективните трудови договори и практиката.

4. Когато е оправдано по обективни причини, държавите членки, след консултация със социалните партньори, в съответствие с националното законодателство, колективните трудови договори и практиката и/или, при необходимост, социалните партньори, могат да направят достъпа до особени условия на наемане на работа, да зависи от трудовия стаж, изработено време, или квалификация въз основа на трудовия доход. Критериите, свързани с достъпа на работниците на непълно работно време до особени условия на работа, трябва да се преразглеждат периодично, като се отчита посоченият в клауза 4.1 принцип на [недопускане на дискриминация].

Клауза 5: Възможности за работа при непълно работно време

1. В контекста на клауза 1 от настоящото споразумение и на принципа на [недопускане на дискриминация] между работниците на непълно работно време и тези на пълно работно време:
 - а) държавите членки, след консултации със социалните партньори в съответствие с националното законодателство или практика, трябва да определят и да прегледат пречките от правно или административно естество, които могат да ограничат възможностите за работа при непълно работно време и, при необходимост, да ги отстранят;
 - б) социалните партньори, като действат в своята сфера на компетентност и чрез предвидените в колективните трудови договори процедури, трябва да определят и прегледат пречките, които могат да ограничат възможностите за непълна заетост и, при необходимост, да ги отстранят.

[...]"

Национално право

Законодателен декрет № 61/2000

- 9) Директива 97/81 е транспонирана в италианския правен ред със Законодателен декрет № 61 от 25 февруари 2000 г. за прилагане на Директива 97/81/ЕО относно Рамково споразумение за работа при непълно работно време, сключено между UNICE, СЕЕР и ЕКП (GURI № 66 от 20 март 2000 г.). В член 1 от този законодателен декрет (наричан по-нататък „Законодателен декрет № 61/2000“), в приложимата му към споровете по главното производство редакция, се съдържат следните определения:
- „а) „пълно работно време“ означава нормалното работно време, посочено в член 3, параграф 1 от Законодателен декрет № 66 от 8 април 2003 г., или, ако случаят е такъв, работно време, което е по-кратко от нормалното работно време и е определено съгласно приложимите колективни трудови договори;
 - б) „непълно работно време“ означава работно време, определено в индивидуалния договор, с който е обвързан работникът, което е по-кратко от посоченото в буква а) работно време;
 - в) „трудов договор при непълно работно време от хоризонтален тип“ означава договор, при който съкращаването на работното време, в сравнение с пълното работно време, е предвидено по отношение на нормалното дневно работно време;

- d) „трудов договор при непълно работно време от вертикален тип“ означава договор, при който е предвидено, че трудовата дейност се упражнява на пълно работно време, но е ограничена в рамките на предварително определени периоди в хода на седмицата, месеца или годината;
- d-bis) „трудов договор при непълно работно време от смесен тип“ означава договор, при който се съчетават двата вида, предвидени в точки с) и d) по-горе;
- e) „допълнителна работа“ означава работа, която се извършва извън работното време, уговорено между страните по смисъла на член 2, параграф 2, и е в рамките на пълното работно време“.

10 Текстът на член 9, параграфи 1 и 4 от Законодателен декрет № 61/2000 е следният:

„1. Минималното почасово заплащане, което трябва да бъде взето предвид като основа при изчисляването на вноските за социално осигуряване, дължими за работници на непълно работно време, се определя, като се умножи броят на дните, в които е полаган труд седмично в рамките на нормално работно време, с дневния минимум, посочен в член 7 от преобразувания Декрет-закон № 463 от 12 септември 1983 г., изменен със Закон № 638 от 11 ноември 1983 г., и така получената сума се раздели на броя отработени часове в рамките на нормалното седмично работно време, предвидено в националния браншов колективен трудов договор за работници на пълно работно време.

[...]

4. При преобразуване на трудов договор при пълно работно време в трудов договор на непълно работно време и обратно, за целите на определянето на размера на пенсия за осигурителен стаж се взема предвид изцяло продължителността на периодите на работа при пълно работно време, а тази на периодите на работа при непълно работно време — пропорционално на действително отработените часове“.

Декрет-закон № 463 от 12 септември 1983 г.

- 11 Член 7 от Декрет-закон № 463 от 12 септември 1983 г. относно приемане на неотложни мерки в областта на осигуряването и здравето и за контрол върху публичните разходи — разпоредби, приложими към различни сектори на публичната администрация и продължаване на някои срокове (GURI № 250 от 12 септември 1983 г.), изменен със Закон № 638 от 11 ноември 1983 г., предвижда:

„1. Броят на седмичните вноски, които за всяка календарна година след 1983 г. трябва да бъдат кредитирани на наети работници в хода на календарната година за целите на изчисляване на изплащаната от [INPS] пенсия за осигурителен стаж, е равен на броя седмици през тази година, за които е изплащана заплата или които са признати като равностойни в съответствие с правилата, уреждащи [периоди, приравнени на тези, за които се изплаща заплата], доколкото за всяка седмица изплатеното възнаграждение, дължимо или условно кредитирано, е не по-малко от 30 % от минималната месечна пенсия, изплащана от Пенсионния фонд за наети работници в сила към 1 януари на съответната година. Считано от текущия към 1 януари 1984 г. период на плащане, долната граница за дневното възнаграждение, включително дневният минимум на средната договорена заплата, за всички дължими вноски за социално осигуряване и социално подпомагане, не може да бъде по-ниска от 7,5 % от минималната месечна пенсия за осигурителен стаж, изплащана от Пенсионния фонд за наети работници, в сила към 1 януари за всяка година.

2. В противен случай на заинтересованото лице се кредитира определен брой седмични вноски, който е равен на закръгления нагоре резултат, получен при разделянето на общото възнаграждение, което му е изплатено, дължимо или условно кредитирано през календарната година, с възнаграждението по предходния параграф. Независимо от продължителността на осигуряването, така определените вноски се отнасят към период, обхващащ толкова седмици, за които е изплатено или условно кредитирано възнаграждение, колкото вноски са изплатени, като се пресмята назад от последната включваща се в годината седмица, в която е полаган труд или която е условно кредитирана.

3. Предвидените в предходните параграфи разпоредби се прилагат за периоди след 31 декември 1983 г. по отношение на правото на обезщетения, различни от пенсии за осигурителен стаж, за които е предвидено парично задължение в тежест на INPS.

4. За годината на пенсионирането броят на седмичните вноски, които следва да бъдат кредитирани на работниците за периода между първия ден от годината и датата на пенсиониране, се определя по предвидените в предходните параграфи правила единствено за седмиците, включени в съответния период, в които действително е полаган труд или които са довели до условно кредитиране. Същият критерий се прилага и за други социални обезщетения и помощи.

5. Разпоредбите, предвидени в параграфи 1, 2, 3 и 4 от настоящия член, не се прилагат спрямо работниците, извършващи домашни услуги, селскостопанските работници и преминаващите практически обучение лица, както и по отношение на периодите на военна или приравнена на нея служба. [...]"

Спорът по главното производство и преюдициалните въпроси

- 12 Ответниците по главното производство са част от летателния кабинен състав на авиокомпания Alitalia. Тези лица работят на непълно работно време по формулата на така нареченото „вертикално циклично непълно работно време“. Става въпрос за начин на организация, при който заетото лице работи само през някои седмици или месеци от годината, като полага труд при пълно или съкратено работно време. Те поддържат, че поради естеството на работата на кабинния състав, вертикалното циклично непълно работно време е единствената форма на работа при непълно работно време, предвидена в техния колективен трудов договор.
- 13 Тези лица отправят упрек към INPS, че е взел предвид като периоди, през които са правени вноски с оглед на придобиването на пенсионни права, само периодите, през които е полаган труд, и е изключил периодите, през които не е извършвана работа, съответстващи на съкратеното им работно време по отношение на сравнимите работници на пълно работно време. Така те подават пред Tribunale di Roma искиви молби, с които оспорват изпратените им от INPS индивидуални справки за периодите, през които са правени вноски. В исковите си молби те поддържат основно че изключването на периодите, през които не е полаган труд, е довело до различно третиране на работниците на вертикално циклично непълно работно време в сравнение с тези, които са избрали

формулата на така нареченото „хоризонтално непълно работно време“, тъй като последните са поставени в по-благоприятно положение при еднаква продължителност на работното време. След като тази юрисдикция уважава посочените иски молби, INPS подава жалба пред Corte d'appello di Roma. В подкрепа на жалбата си INPS твърди по същество, че относимите за изчисляването на пенсионните обезщетения периоди, през които са правени вноски, са тези, през които ответниците по главното производство действително са полагали труд и за които е изплатено възнаграждение и са направени вноски, като изчислението се извършва *pro rata temporis*.

- 14 При тези обстоятелства Corte d'appello di Roma решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси, формулирани идентично в двете дела по главното производство:

- „1) Съответства ли на Директива [97/81], и по-специално на клауза 4 [от приложеното към нея рамково споразумение] относно принципа на недопускане на дискриминация, италианското законодателство (а именно член 7, параграф 1 от Закон № 638 [от 11 ноември 1983 г.]), което води до това да не се отчитат като продължителност на вноските, обуславящи придобиването на пенсионни права, периодите, през които не е полаган труд в рамките на работа при вертикално непълно работно време?

- 2) Съответства ли посоченото национално законодателство на Директива [97/81], и по-специално на клауза 1 [от приложеното към нея рамково споразумение], която предвижда, че националното законодателство трябва да улесни развитието на работата при непълно работно време, както и на клаузи 4 и 5 [от посоченото рамково споразумение], които налагат на държавите членки да отстранят пречките от правно или административно естество, които могат да ограничат възможностите за работа при непълно работно време, тъй като несъмнено неотчитането за пенсионни цели на седмиците, през които не е полаган труд, представлява съществена пречка пред избора на работа при вертикално непълно работно време?

- 3) Може ли клауза 4 [от посоченото рамково споразумение] относно принципа на недопускане на дискриминация да обхване и сферата на различните видове договори за работа при непълно работно време, тъй като в случай на работа при хоризонтално непълно работно време *за равен брой отработени и заплатени часове през календарната година* въз основа на националното законодателство се отчитат всички седмици от календарната година, за разлика от случая на работа при вертикално непълно работно време?“
- 15 С определение на председателя на Съда от 3 декември 2008 г. дела С-395/08 и С-396/08 са съединени за целите на писмената и устната фаза на производството, както и на съдебното решение.

По преюдициалните въпроси

По допустимостта

- 16 INPS счита, че преюдициалните запитвания са недопустими, тъй като рамковото споразумение е неприложимо към разглежданите в главното производство факти както от материалноправна гледна точка, така и от гледна точка на действието във времето.
- 17 Комисията на Европейските общности твърди, че актовете за преюдициално запитване не уточняват фактическото и правно положение, което е в основата на споровете по главното производство, поради което изразява и някои съмнения относно допустимостта на посочените запитвания.

- 18 В началото следва да се напомни, че в рамките на производството, въведено с член 267 ДФЕС, само националният съд, който е сезиран със спора и трябва да поеме отговорността за последващото му съдебно решаване, може да прецени — предвид особеностите на делото — както необходимостта от преюдициално заключение, за да може да постанови решението си, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда. Следователно, след като поставените въпроси се отнасят до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе (вж. по-специално Решение от 18 юли 2007 г. по дело *Lucchini*, C-119/05, Сборник, стр. I-6199, точка 43 и Решение от 22 декември 2008 г. по дело *Magooa*, C-414/07, Сборник, стр. I-10921, точка 22).
- 19 Според постоянната съдебна практика въпросите, които са свързани с тълкуването на правото на Съюза и са поставени от националния съд в нормативната и фактическата рамка, която той определя съгласно своите правомощия, и проверката на чиято точност не е задача на Съда, се ползват с презумпция за релевантност. Съдът може да откаже да се произнесе по отправеното от национална юрисдикция преюдициално запитване само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора по главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (вж. в този смисъл Решение от 7 юни 2007 г. по дело *Van der Weerd* и др., C-222/05—C-225/05, Сборник, стр. I-4233, точка 22 и цитираната съдебна практика).
- 20 В случая споровете по главното производство се отнасят до евентуално дискриминационния характер на условията за изчисляване трудовия стаж, който се изисква за придобиването на право на пенсия за осигурителен стаж, по отношение на работниците, избрали да полагат труд при определен вид непълно работно време, в конкретния случай при вертикално циклично непълно работно време. Запитващата юрисдикция иска да се установи дали тези условия за изчисляване са съвместими с Директива 97/81. В преюдициалните си запитвания тази юрисдикция обяснява причините, поради които счита, че поставените на Съда въпроси са релевантни и необходими за разрешаването на споровете, с които е сезирана. Макар тези запитвания да не съдържат изчерпателно изложение на релевантните разпоредби на приложимата национална правна уредба, те са достатъчно точни, за да позволят на Съда да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси. Що се отнася до въпроса дали посочената директива и рамковото споразумение са приложими към споровете по главното

производство, този въпрос ще бъде разгледан при анализа на преюдициалните въпроси по същество.

- 21 Ето защо преюдициалните запитвания трябва да бъдат обявени за допустими.

По същество

- 22 С трите си преюдициални въпроса запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали клаузи 1, 4 и 5 от рамковото споразумение допускат правна уредба като разглежданата в главното производство, доколкото по отношение на работниците на вертикално циклично непълно работно време тази правна уредба води до изключване на периодите, през които не е полаган труд, при изчисляването на трудовия стаж, който се изисква за придобиването на право на пенсия за осигурителен стаж, докато подобно правило не се прилага за работниците на хоризонтално непълно работно време и за тези, които упражняват дейността си при пълно работно време.
- 23 Предварително следва да се прецени дали и в каква степен, ако случаят е такъв, положение като разглежданото в делата по главното производство попада в приложното поле на Директива 97/81 и на рамковото споразумение както от материалноправна гледна точка, така и от гледна точка на действието във времето.

По приложно поле на рамковото споразумение

— По материалното приложно поле

- 24 Директива 97/81 и рамковото споразумение целят, от една страна, да насърчат работата при непълно работно време, а от друга — да премахнат дискриминацията между работниците на непълно работно време и работниците на пълно работно време (вж. Решение от 24 април 2008 г. по дело *Michaeler* и др, C-55/07 и C-56/07, Сборник, стр. I-3135, точка 21).
- 25 В съответствие с целта да се премахне дискриминацията между работниците на непълно работно време и работниците на пълно работно време клауза 4 не допуска, що се отнася до условията за наемане на работа, работниците на непълно работно време да бъдат третирани по по-неблагоприятен начин, отколкото сравнимите работници на пълно работно време, само по съображението че работят при непълно работно време, освен ако различното отношение не е оправдано от обективни причини.
- 26 Ето защо следва да се прецени дали разпоредбите, които уреждат пенсионните права на кабинния състав на *Alitalia*, представляват условия за наемане на работа по смисъла на посочената клауза 4.
- 27 В това отношение следва да се отбележи, че при приемането на Директива 97/81 за прилагане на рамковото споразумение Съветът на Европейския съюз се е основал на Споразумението за социалната политика, сключено между държавите — членки на Европейската общност, с изключение на Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия (ОВ С 191, 1992 г., стр. 91), приложено към протокола (№ 14) за социалната политика, който е приложен към Договора за създаване на Европейската общност (наричано по-нататък „споразумението за социалната политика“), и по-специално на член 4, параграф 2 от това

споразумение, който предвижда, че споразуменията, сключени на равнището на Европейския съюз, се изпълняват в областите по член 2 от същото. Тези разпоредби на споразумението за социалната политика са възпроизведени съответно в член 139, параграф 2 ЕО и член 137 ЕО.

- 28 Към така посочените области по член 2, параграф 1, второ тире от споразумението за социалната политика спадат „условията на труд“ — разпоредба, която е възпроизведена в член 137, параграф 1, буква б) ЕО, изменен с Договора от Ница. Налага се изводът, че нито текстът на тази разпоредба от споразумението за социалната политика, нито този на клауза 4 от рамковото споразумение позволяват сами по себе си да се прецени дали условията на труд или условията за наемане на работа обхващат условията, които се отнасят до обстоятелства като разглежданите в главното производство възнаграждения и пенсии. Ето защо при тълкуването на посочените разпоредби следва да се вземат предвид, съгласно установената съдебна практика, контекстът и целите на правната уредба, в която се съдържа тази клауза (вж. по аналогия Решение от 15 април 2008 г. по дело *Impect*, C-268/06, Сборник, стр. I-2483, точка 110).
- 29 В това отношение от текста на клауза 1, буква а) от рамковото споразумение е видно, че една от целите на това споразумение е „да се осигури премахване дискриминацията спрямо работниците на непълно работно време и да се подобри качеството на работата при непълно работно време“. Освен това във втора алинея от преамбюла на рамковото споразумение се уточнява, че то „илюстрира готовността на социалните партньори да установят обща рамка за премахване на дискриминацията по отношение на работници, работещи на непълно работно време, и да помогне за развиването на възможности за работа при непълно работно време на основа, приемлива за работодателите и работниците“, като тази цел е подчертана и в съображение 11 от Директива 97/81.
- 30 Следователно рамковото споразумение, и по-специално клауза 4 от него, преследва цел, която е сред основните цели, предвидени в член 1 от споразумението за социалната политика и възпроизведени в член 136, първа алинея ЕО, както и в трета алинея от преамбюла на Договора за функционирането на Европейския съюз и в точка 7 и точка 10, първа алинея от Хартата на Общността

за основните социални права на работниците, която е приета на срещата на Европейския съвет, състояла се на 9 декември 1989 г. в Страсбург, и към която препраща посочената по-горе разпоредба от Договора за ЕО. Тези основни цели са свързани с подобряването на условията на живот и труд, както и със съществуването на подходяща социална закрила на работниците. Става въпрос по-точно за подобряването на условията на труд на работниците на непълно работно време и осигуряването на защитата им срещу дискриминация, което се потвърждава от текста на съображения 3 и 23 от Директива 97/81.

- 31 Впрочем следва да се отбележи, че член 136, първа алинея ЕО, определящ целите, с оглед на които в съответствие с член 139, параграф 2 ЕО и по отношение на посочените в член 137 ЕО области Съветът може да приема решения за изпълнение на споразумения, сключени от социалните партньори на равнището на Съюза, препраща към Европейската социална харта, която е подписана в Торино на 18 октомври 1961 г. и включва в част I, точка 4 правото на всички работници на „справедливо възнаграждение, достатъчно за поддържането на прилично жизнено равнище за тях и техните семейства“ сред целите, които договарящите страни се задължават да постигнат, съгласно текста на член 20, съдържащ се в част III от тази харта (Решение по дело Impact, посочено по-горе, точка 113).
- 32 С оглед на тези цели клауза 4 от рамковото споразумение следва да се разбира като изразяваща принцип на социалното право на Съюза, който не може да се тълкува стеснително (вж. Решение от 13 септември 2007 г. по дело Del Cerro Alonso, C-307/05, Сборник, стр. I-7109, точка 38 и Решение по дело Impact, посочено по-горе, точка 114).
- 33 Тълкуване на клауза 4 от рамковото споразумение, което изключва от понятието „условия за наемане на работа“ по смисъла на тази разпоредба финансови условия като тези, които са свързани с възнагражденията и пенсиите, би довело до ограничаване, в нарушение на преследваната с тази клауза цел, на приложното поле на предоставената на съответните работници защита срещу дискриминация, чрез въвеждане на разграничение, основано на естеството на условията за наемане на работа, което изобщо не се съдържа в текста на тази клауза.

- 34 Освен това подобно тълкуване напълно би обезсмислило ползата от препращането в клауза 4, точка 2 от рамковото споразумение към принципа на *pro rata temporis*, който по дефиниция се прилага само при наличие на делими престации като произтичащите от финансовите условия за наемане на работа, свързани например с възнагражденията и пенсиите (вж. по аналогия Решение по дело Impact, посочено по-горе, точка 116).
- 35 Несъмнено съгласно текста на член 2, параграф 6 от споразумението за социалната политика, възпроизведен в член 137, параграф 5 ЕО, изменен с Договора от Ница, разпоредбите на този член „не се прилагат спрямо заплащането, правото на сдружаване или правото да се налага локаут“. Както обаче Съдът вече се е произнесъл, като се има предвид, че тази разпоредба дерогира параграфи 1—4 от същия член, посочените в този параграф 5 области трябва да се тълкуват стеснително, така че да не се засяга неоснователно обхватът на посочените параграфи 1—4, нито да се поставят под въпрос преследваните с член 136 ЕО цели (вж. Решение по дело Del Cerro Alonso, посочено по-горе, точка 39 и Решение по дело Impact, посочено по-горе, точка 122).
- 36 Що се отнася по-специално до посоченото в член 137, параграф 5 ЕО изключение, свързано със „заплащането“, Съдът вече се е произнесъл, че то се обосновава с обстоятелството, че определянето на равнището на възнагражденията е въпрос, който попада в обхвата на свободата на договаряне на социалните партньори на национално равнище, както и в компетентността на държавите членки в тази област. При тези условия, предвид действащото право на Съюза, се приема определянето на равнището на заплатите да не се хармонизира по смисъла на член 136 ЕО и следващите (вж. Решение по дело Del Cerro Alonso, посочено по-горе, точки 40 и 46 и Решение по дело Impact, посочено по-горе, точка 123).
- 37 Следователно посоченото изключение трябва да се разглежда като отнасящо се до мерките, които подобно на уеднаквяването на всички или на част от съставните елементи на заплатите и/или на тяхното равнище в държавите членки, или на въвеждането на минимална заплата, биха довели до пряка намеса на правото на Съюза при определянето на възнагражденията в рамките на последния. Това изключение обаче не може да обхване всички въпроси, които имат известна връзка с възнагражденията, тъй като това би означавало да се лишат

от съдържание някои от областите, посочени в член 137, параграф 1 ЕО (вж. по аналогия Решение по дело Impact, посочено по-горе, точка 125).

- 38 От това следва, че резервата, посочена в член 2, параграф 6 от споразумението за социалната политика и възпроизведена в член 137, параграф 5 ЕО, не създава пречки за разглеждането на клауза 4 от рамковото споразумение като съдържаща задължение за държавите членки да гарантират в полза на работниците на непълно работно време прилагането на принципа на недопускане на дискриминация и в областта на възнагражденията, като същевременно се взема предвид принципът *pro rata temporis*, когато това е необходимо.
- 39 Макар да е вярно, че определянето на равнището на различните съставни елементи на възнаграждението на работник не попада в компетентността на законодателя на Съюза и безспорно остава част от правомощията на компетентните органи в различните държави членки, при упражняването на своята дейност в областите извън компетентността на Съюза тези органи са длъжни да спазват правото на Съюза (вж. в този смисъл Решение по дело Impact, посочено по-горе, точка 129), и по-специално клауза 4 от рамковото споразумение.
- 40 От това следва, че при определянето на съставните елементи на възнаграждението и на тяхното равнище компетентните национални органи са длъжни да прилагат по отношение на работниците на непълно работно време принципа на недопускане на дискриминация, така както е установен в клауза 4 от рамковото споразумение.
- 41 Що се отнася до пенсиите, следва да се поясни, че съгласно постоянната практика на Съда във връзка с член 119 ЕО, и впоследствие, считано от 1 май 1999 г., във връзка с член 141 ЕО — разпоредби, свързани с принципа за равно третиране на мъжете и жените в областта на заплащането — в понятието „заплащане“ по смисъла на член 141, параграф 2 ЕО се включват пенсиите, които са функция

на трудовото правоотношение, обвързващо работника и работодателя, с изключение на тези, които произтичат от законоустановена схема, за финансирането на която работниците, работодателите и евентуално публичните власти допринасят в степен, която се определя не толкова от трудовото правоотношение, колкото от съображения, свързани със социалната политика (вж. по-специално Решение от 25 май 1971 г. по дело Defrenne, 80/70, Recueil, стр. 445, точки 7 и 8, Решение от 13 май 1986 г. по дело Bilka-Kaufhaus, 170/84, Recueil, стр. 1607, точки 16—22, Решение от 17 май 1990 г. по дело Barber, C-262/88, Recueil, стр. I-1889, точки 22—28, както и Решение от 23 октомври 2003 г. по дело Schönheit и Becker, C-4/02 и C-5/02, Recueil, стр. I-12575, точки 56—64).

- 42 Предвид тази съдебна практика трябва да се приеме, че понятието „условия за наемане на работа“ по смисъла на клауза 4, точка 1 от рамковото споразумение включва пенсиите, които са функция от трудовото правоотношение между работник и работодател, с изключение на пенсиите по законоустановените схеми на социално осигуряване, които се определят не толкова от това правоотношение, колкото от съображения от социално естество (вж. по аналогия Решение по дело Impact, посочено по-горе, точка 132).
- 43 Това тълкуване се потвърждава от посоченото в трета алинея от преамбюла на рамковото споразумение, съгласно която страните по него „отчита[т], че въпросите, които се отнасят до установеното със закон [социално] осигуряване, се решават от държавите членки“, и считат, че трябва да се приложи Декларацията за заетостта, приета на заседанието на Европейския съвет, състояло се в Дъблин през 1996 г., с която се подчертава по-специално необходимостта да се приспособят схемите за социално осигуряване към новите модели на труд, за да се осигури подходяща социална закрила на хората, полагащи такъв труд.
- 44 Това тълкуване се подкрепя и от обстоятелството, че тъй като рамковото споразумение е сключено от социалните партньори, представлявани от междупрофесионални организации, то не цели нито да уреди свързаните със социалното осигуряване въпроси, нито да наложи задължения на националните органи по социално осигуряване, които не са били страни по това споразумение

(вж. по аналогия Решение от 16 юли 2009 г. по дело Gómez-Limón Sánchez-Samacho, C-537/07, Сборник, стр. I-6525, точки 48—50).

- 45 Тъй като клауза 4, точка 1 от рамковото споразумение се прилага към пенсии, обусловени от трудово правоотношение между работник и работодател, с изключение на пенсиите по законоустановените схеми на социално осигуряване, следва да се прецени и дали пенсионната схема, разглеждана в делата по главното производство, спада към едната или другата категория. За тази цел следва да се приложат по аналогия критериите, изведени в съдебната практика с оглед на преценката дали пенсия за осигурителен стаж попада в приложното поле на член 141 ЕО.
- 46 В това отношение следва да се напомни, че определящо значение може да има само критерият, изведен от заключението, че пенсията се изплаща на работника на основание на трудовото правоотношение, което го е обвързвало към бившия му работодател, тоест критерият за положен труд, изведен от самия текст на член 141 ЕО. Този критерий обаче не може да бъде изключителен, тъй като пенсиите, изплащани по законоустановените схеми за социално осигуряване, могат изцяло или частично да отразяват заплащането за извършваната дейност. При все това подобни пенсии не представляват заплащане по смисъла на член 141 ЕО (вж. Решение по дело Schönheit и Becker, посочено по-горе, точки 56 и 57, както и цитираната съдебна практика).
- 47 Съображенията, свързани със социалната политика, държавната организация, етиката или дори проблемите от бюджетно естество, които са били или е могло да бъдат от значение при въвеждането на дадена схема от националния законодател, не могат обаче да надделеят, ако пенсията се отнася само до особена категория работници, ако тя зависи пряко от прослуженото време и ако размерът ѝ се изчислява въз основа на последната заплата (вж. Решение по дело Schönheit и Becker, посочено по-горе, точка 58 и цитираната съдебна практика).

- 48 Ето защо, за да се прецени дали пенсия за осигурителен стаж, изплащана по пенсионна схема като приложимата към кабинния състав на Alitalia, попада в приложното поле на рамковото споразумение, следва да се разгледа въпросът дали тази пенсия отговаря на трите условия, посочени в предходната точка. Националният съд, който единствен е компетентен да преценява фактите по спора, с който е сезиран, и да тълкува приложимото национално законодателство, следва да определи дали са изпълнени тези условия.
- 49 Когато обаче се произнася по преюдициално запитване, Съдът може при необходимост да даде пояснения, за да насочи националната юрисдикция при нейното тълкуване (вж. по-специално Решение от 23 ноември 2006 г. по дело *Asnef-Equifax и Administración del Estado*, C-238/05, Recueil, стр. I-11125, точка 40 и цитираната съдебна практика).
- 50 Обстоятелството, че приложимата към кабинния състав на Alitalia пенсионна схема се управлява от публичноправен субект като INPS, който освен това управлява по силата на законови разпоредби италианската система за социално осигуряване, не е определящ при преценката дали тази пенсионна схема е част от законоустановената система на социално осигуряване, или напротив, спада към условията за заплащане (вж. по-специално в този смисъл Решение от 1 април 2008 г. по дело *Maruko*, C-267/06, Сборник, стр. I-1757, точка 57).
- 51 Характерът на акционерното участие в Alitalia — публичен или частен — също не представлява определящ критерий, тъй като в съдебната практика вече е признато, че ако са изпълнени посочените в точка 47 от настоящото решение три условия, пенсията, изплащана от публичен работодател на държавен служител, е напълно сравнима с изплащаната от частен работодател на бившите му работници и служители (вж. Решение по дело *Schönheit и Becker*, посочено по-горе, точка 58).

— По действието във времето

- 52 INPS твърди по същество, че рамковото споразумение може да се прилага само към периодите на заетост, следващи влизането в сила на националната марка за транспониране на Директива 97/81, а именно Законодателен декрет № 61/2000. Що се отнася обаче до г-жа Bruno, г-жа Lotti и г-жа Matteucci, изчисляването на стажа, който се изисква за придобиването на право на пенсия, се отнася изцяло или отчасти до периоди, предхождащи изтичането на срока за транспониране на тази директива, поради което те не попадат в приложното поле на рамковото споразумение.
- 53 В това отношение следва да се напомни, че съгласно постоянната съдебна практика новата правна норма се прилага незабавно по отношение на бъдещите последици от положение, възникнало при действието на предходната норма, освен ако е предвидено друго (в този смисъл вж. по-специално Решение от 14 април 1970 г. по дело Brock, 68/69, Recueil, стр. 171, точка 7, Решение от 10 юли 1986 г. по дело Licata/CES, 270/84, Recueil, стр. 2305, точка 31, Решение от 18 април 2002 г. по дело Duchon, С-290/00, Recueil, стр. I-3567, точка 21, Решение от 11 декември 2008 г. по дело Комисия/Freistaat Sachsen, С-334/07 P, Сборник, стр. I-9465, точка 43, както и Решение от 22 декември 2008 г. по дело Centeno Mediavilla и др./Комисия, С-443/07 P, Сборник, стр. I-10945, точка 61).
- 54 Както посочва генералният адвокат в точка 39 от своето заключение, нито Директива 97/81, нито рамковото споразумение дерогират посочения в предходната точка принцип.
- 55 При това положение изчисляването на трудовия стаж, който се изисква за придобиването на право на пенсия за осигурителен стаж, се урежда от разпоредбите на Директива 97/81, включително що се отнася до периодите на упражняване на дейност, предхождащи датата на влизането ѝ в сила.

По първия въпрос

- 56 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали клауза 4 от рамковото споразумение, отнасяща се до принципа на недопускане на дискриминация, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска законодателство на държава членка като разглежданото в главното производство, което по отношение на вертикално циклично непълно работно време води до изключване на периодите, през които не е полаган труд, при изчисляването на трудовия стаж, който се изисква за придобиването на право на пенсия за осигурителен стаж.
- 57 Клауза 4, точка 1 от рамковото споразумение предвижда, че по отношение на условията за наемане на работа работниците на непълно работно време не трябва да се третират по по-неблагоприятен начин, отколкото сравнимите работници на пълно работно време, само по съображението че работят при непълно работно време, освен ако различното отношение не е оправдано от обективни причини.
- 58 Забраната за дискриминация, предвидена в посочената разпоредба, е само специфично проявление на общия принцип на равенство, който е част от общите принципи на правото на Съюза (вж. Решение от 12 октомври 2004 г. по дело *Wippel*, C-313/02, Recueil, стр. I-9483, точки 54 и 56).
- 59 Ето защо следва да се разгледа въпросът дали изключването на периодите, през които не е полаган труд от работниците на вертикално циклично непълно работно време, при изчисляването на трудовия стаж, който се изисква за придобиването на право на пенсия за осигурителен стаж, само по съображението че работят при непълно работно време, води до третирането им по по-неблагоприятен начин, отколкото работниците на пълно работно време, които се намират в сравнимо положение.

- 60 В това отношение клауза 3 от посоченото рамково споразумение предвижда критерии за определяне на „сравним работник на пълно работно време“. Той е определен в точка 2, първа алинея от тази клауза като „работник или служител на пълно работно време в същото предприятие, който има същия вид трудов договор или правоотношение, който е нает за същата или подобна работа/професия, като се отдаде дължимото внимание на други съображения, които могат да включват [трудов стаж] и квалификация/умения“. Съгласно точка 2, втора алинея от същата клауза, когато в същото учреждение няма сравним работник на пълно работно време, „сравнението се прави чрез препращане към приложим колективен трудов договор или, когато няма приложим колективен трудов договор, в съответствие с националното законодателство, колективните трудови договори или практиката“.
- 61 За работник на пълно работно време продължителността, която се взема предвид за изчисляването на трудовия стаж, който се изисква за придобиването на право на пенсия за осигурителен стаж, съвпада с тази на трудовото правоотношение. За разлика от това трудовият стаж на работниците на вертикално циклично непълно работно време не се отчита върху същата основа, тъй като се изчислява само върху продължителността на периодите, през които действително е полаган труд, предвид съкращаването на работното време.
- 62 Така за период на заетост от дванадесет последователни месеца на работник на пълно работно време се признава една година трудов стаж с оглед на определянето на датата, на която може да претендира за право на пенсия. За разлика от това, на работник в сравнимо положение, който по формулата на вертикалното циклично непълно работно време е избрал да се съкрати работното му време с 25 %, за същия период ще се признае трудов стаж, равен само на 75 % от този на колежата му, работещ на пълно работно време, при това само по съображението че работи при непълно работно време. Следователно при все че трудовете им договори са с еднаква действителна продължителност, работникът на непълно работно време придобива с по-бавни темпове трудовия стаж, обуславящ право на пенсия за осигурителен стаж, в сравнение с работника на пълно работно време. Следователно в случая става въпрос за различно третиране, което се основава само на съображението за работа при непълно работно време.

- 63 Както INPS, така и италианското правителство твърдят по същество, че посочената разлика не съставлява неравно третиране, доколкото работниците на пълно работно време и тези на вертикално циклично непълно работно време не са в сравнимо положение. Те поддържат, че спадащите към всяка от тези категории работници придобиват само трудовия стаж, съответстващ на периодите, преди които действително е полаган труд. Те подчертават, че работодателите плащат социалноосигурителни вноски само за периодите, през които е полагат труд, и че относно тези, през които не е полаган труд, италианското право признава на всички работници на непълно работно време възможността на доброволна основа да им се кредитира трудовият стаж срещу заплащане.
- 64 Следва обаче да се напомни, че принципът на недопускане на дискриминация между работниците на непълно работно време и работниците на пълно работно време се прилага към условията за наемане на работа, сред които е заплащането — понятие, което, както е изложено в точки 42—46 от настоящото решение, включва и пенсиите, с изключение на тези по законоустановените схеми на социално осигуряване. Следователно заплащането на работниците на непълно работно време трябва да бъде еднакво с това на работниците на пълно работно време, без да се засяга прилагането на посочения в клауза 4, точка 2 от рамковото споразумение принцип *pro rata temporis*.
- 65 Така изчисляването на размера на пенсията зависи пряко от обема на положения от работника труд и съответните вноски съгласно принципа *pro rata temporis*. В това отношение следва да се напомни, че Съдът вече се е произнесъл, че правото на Съюза допуска изчисляването на пенсия за осигурителен стаж съгласно правило *pro rata temporis* в случай на работа при непълно работно време. Всъщност отчитането на продължителността на труда, действително положен от работник на непълно работно време през време на кариерата му, съпоставена с продължителността на труда, действително положен от работник, който през цялата си кариера е полагал труд при пълно работно време, представлява обективен критерий, който позволява пропорционално намаляване на пенсионните му права (вж. в този смисъл Решение по дело *Schönheit и Becker*, посочено по-горе, точки 90 и 91 и Решение по дело *Gómez-Limón Sánchez-Camacho*, посочено по-горе, точка 59).

- 66 За разлика от това принципът *pro rata temporis* не е приложим към определянето на датата на придобиване на пенсионно право, доколкото тя зависи изключително от продължителността на придобития от работника трудов стаж. Всъщност този трудов стаж съответства на действителната продължителност на трудовото правоотношение, а не на количеството труд, положен през време на действието на това правоотношение. Следователно принципът на недопускане на дискриминация между работниците на непълно работно време и работниците на пълно работно време предполага продължителността на трудовия стаж, който се взема предвид с оглед на определянето на датата на придобиване на пенсионно право, да се изчислява за работник на непълно работно време, както ако заемаше длъжност на пълно работно време, като изцяло се вземат предвид периодите, през които не е полаган труд.
- 67 Установеното в точки 61 и 62 от настоящото решение различно третиране се подчертава и от обстоятелството, че от устните състезания пред Съда е видно, че работата при циклично вертикално непълно работно време е единствената форма на работа при непълно работно време, предвидена за кабинния състав на Alitalia по силата на приложимия спрямо него колективен трудов договор.
- 68 Следователно правна уредба като разглежданата в главното производство третира по по-неблагоприятен начин работниците на вертикално циклично непълно работно време, отколкото сравнимите работници на пълно работно време, при това само по съображението че работят при непълно работно време.
- 69 От клауза 4, точка 1 от рамковото споразумение обаче е видно, че подобно различно третиране може да се счита за съответстващо на принципа на недопускане на дискриминация, ако е оправдано от обективни причини.

- 70 Поканени да пояснят причините, позволяващи да се приеме за оправдано посоченото различно третиране, INPS и италианското правителство заявяват в съдебното заседание, че по италианското право изпълнението на трудовия договор при вертикално циклично непълно работно време се счита за спряно за периодите, през които не се полага труд, като през тези периоди изобщо не се заплаща възнаграждение, нито се правят вноски.
- 71 На първо място следва да се отбележи, че на пръв поглед тази обосновка е трудно съвместима с обстоятелството, че представените пред Съда преписки и устните състезания пред него доказват, че по отношение на държавните служители италианското законодателство изрично предвижда в член 8 от закон № 554 от 29 декември 1988 г. за приемане на разпоредби в областта на заетостта в публичния сектор (GURI № 1 от 2 януари 1989 г.), че „за придобиването на пенсионно право към съответната администрация [...] прослужените години при съкратено работно време трябва да се вземат предвид изцяло“. Тази разлика в приложимия режим вече дава повод за съмнение относно релевантността на обосновката, която дават INPS и италианското правителство.
- 72 На второ място следва да се напомни, че съгласно клауза 3 от рамковото споразумение понятието за работник на непълно работно време се определя само от обстоятелството, че нормалната продължителност на полагания от този работник труд е по-кратка от тази при сравним работник на пълно работно време. Така работата при непълно работно време представлява особен начин на изпълнение по трудовото правоотношение, който се характеризира само със съкращаване на нормалната продължителност на полагания труд. При все това тази продължителност не може да се приравни на хипотезите, при които изпълнението на трудовия договор при пълно или при непълно работно време е спряно поради пречка или временно прекъсване по причина, за която отговаря работникът или предприятието, или по външна причина. Всъщност периодите, през които не се полага труд, съответстващи на предвиденото в трудовия договор при непълно работно време съкращаване на работното време, произтичат от нормалното изпълнение на този договор, а не от спирането на изпълнението му. Работата при непълно работно време не предполага прекъсване на трудовата заетост (вж. по аналогия с работата при разпределено работно време Решение от 17 юни 1998 г. по дело Hill и Stapleton, C-243/95, Recueil, стр. I-3739, точка 32).

- 73 Следователно, доколкото доводите на INPS и италианското правителство могат да се разбират като насочени в подкрепа на твърдението, че разглежданото в главното производство различно третиране е оправдано поради обстоятелството, че периодите, съответстващи на съкращаването на работното време по трудов договор при непълно работно време, водят до спиране на изпълнението на този договор, подобни доводи са в противоречие със съдържащото се в клауза 3 от рамковото споразумение определение за непълно работно време и обезсмислят полезното действие на посочения в клауза 4, точка 1 от това рамково споразумение принцип, с който се забранява по отношение на условията за наемане на работа работниците на непълно работно време да бъдат третирани по по-неблагоприятен начин, отколкото сравнимите работници на пълно работно време, само по съображението че работят при непълно работно време.
- 74 Ако се предположи, че посочените доводи трябва да се разбират като насочени в подкрепа на твърдението, че различно третиране между работниците на вертикално циклично непълно работно време и работниците на пълно работно време е оправдано по причини, изведени от националното право, следва да се напомни, че запитващата юрисдикция, като използва в пълна степен предоставената ѝ от националното право свобода на преценка, следва да тълкува и прилага разпоредбата на вътрешното право по начин, съответстващ на изискванията на правото на Съюза, а доколкото подобно тълкуване не е възможно, запитващата юрисдикция следва да остави без приложение разпоредбите на вътрешното право, които са в противоречие с тези изисквания (вж. Решение от 18 декември 2007 г. по дело *Frigerio Luigi & C.*, C-357/06, Сборник, стр. I-12311, точка 28).
- 75 Предвид всички изложени по-горе съображения на първия въпрос следва да се отговори, че по отношение на пенсиите за осигурителен стаж клауза 4 от рамковото споразумение трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която изключва спрямо работниците на вертикално циклично непълно работно време периодите, през които не е полаган труд, при изчисляването на трудовия стаж, който се изисква за придобиването на право на такава пенсия, освен ако подобно различно третиране не е оправдано от обективни причини.

По втория въпрос

- 76 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали клауза 1 и клауза 5, точка 1 от рамковото споразумение трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба като разглежданата в главното производство, доколкото по отношение на работниците тази правна уредба представлява съществена пречка пред избора на работа при вертикално циклично непълно работно време.
- 77 От клауза 1 от рамковото споразумение е видно по-специално, че то преследва двойна цел, изразяваща се в това, от една страна, да се насърчи работата при непълно работно време, като се подобри нейното качество, и от друга страна, да се премахне дискриминацията между работниците на непълно работно време и работниците на пълно работно време (вж. Решение по дело *Michaeler* и др, посочено по-горе, точка 22).
- 78 В съответствие с тази двойна цел клауза 5, точка 1, буква а) от рамковото споразумение предвижда задължение за държавите членки „да определят и да прегледат пречките от правно или административно естество, които могат да ограничат възможността за работа при непълно работно време и, при необходимост, да ги отстранят“.
- 79 Доколкото разглежданата в главното производство правна уредба обаче се отнася до пенсиите за осигурителен стаж, които са функция на трудовото правоотношение, с изключение на тези, които произтичат от законоустановената система на социално осигуряване, като изключва периодите, през които не е полаган труд, при изчислението на трудовия стаж, който се изисква за придобиването на пенсионно право, тази права уредба въвежда различно третиране между работниците на вертикално циклично непълно работно време и работниците на пълно работно време, поради което тя нарушава посочения в клауза 4 от рамковото споразумение принцип на недопускане на дискриминация. Освен това, както е посочено в точка 67 от настоящото решение, това различно третиране се подчертава и от обстоятелството, че работата при циклично вертикално непълно работно време е единствената форма на работа при непълно работно време, предвидена за кабинния състав на *Alitalia*.

- 80 Съчетаването на тези обстоятелства прави по-непривлекателен избора на работа при непълно работно време за тази категория работници и дори ги обезкуражава да упражняват професионалната си дейност под тази форма, доколкото подобен избор води до отлагане във времето на датата на придобиване на правото им на пенсия в същото съотношение, в което е съкратено работното им време спрямо това на сравнимите работници на пълно работно време. Подобни последици очевидно са в противоречие с целта на рамковото споразумение, изразяваща се в улесняване на развитието на работата при непълно работно време.
- 81 Ето защо на втория въпрос следва да се отговори, че в хипотезата, в която запитващата юрисдикция стигне до извода, че разглежданата в главното производство национална правна уредба е несъвместима с клауза 4 от рамковото споразумение, клауза 1 и клауза 5, точка 1 от същото трябва да се тълкуват в смисъл, че също не допускат подобна правна уредба.

По третия въпрос

- 82 С третия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали клауза 4 от рамковото споразумение, отнасяща се до принципа на недопускане на дискриминация, трябва да се тълкува в смисъл, че наред с дискриминацията между работниците на непълно работно време и сравнимите работници на пълно работно време, тя забранява и дискриминацията между различните форми на работа при непълно работно време, като работата при вертикално циклично непълно работно време и тази при хоризонтално непълно работно време.
- 83 Предвид отговорите, дадени на предходните въпроси, Съдът не следва да се произнася по този въпрос.

По съдебните разноси

84 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноси. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (втори състав) реши:

- 1) По отношение на пенсиите за осигурителен стаж клауза 4 от рамковото споразумение за работа при непълно работно време, приложено към Директива 97/81/ЕО на Съвета от 15 декември 1997 година относно Рамково споразумение за работа при непълно работно време, сключено между UNICE, СЕЕР и ЕКП, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която изключва спрямо работниците на вертикално циклично непълно работно време периодите, през които не е полаган труд, при изчисляването на трудовия стаж, който се изисква за придобиването на право на такава пенсия, освен ако подобно различно третиране не е оправдано от обективни причини.
- 2) В хипотезата, в която запитващата юрисдикция стигне до извода, че разглежданата в главното производство национална правна уредба е несъвместима с клауза 4 от рамковото споразумение за работа при непълно работно време, приложено към Директива 97/81, клауза 1 и клауза 5, точка 1 от него трябва да се тълкуват в смисъл, че също не допускат подобна правна уредба.

Подписи